

August Tammekannin syntymästä sata vuotta: juhlaseminaari Tartossa

KALEVI RIKKINEN

Maantieteen laitos, Helsingin yliopisto

August Tammekann (1894-1959) kuului Tartossa 1920-luvulla kehittyneeseen virolais-suomalaiseen maantieteen koulukuntaan, johon kuuluivat myös Johannes Gabriel Granö (1882-1956) ja Edgar Kant (1902-1978).

Suomalainen J. G. Granö oli koulukunnan oppi-isä. Hänet kutsuttiin Helsingin yliopistosta perustamaan maantieteen laitosta Tartoon, ja hänet nimitettiin Tarton yliopiston maantieteen professoriksi vuonna 1919. Tässä virassa hän oli vuoteen 1923 saakka, jolloin hän siirtyi professoriksi Helsingin yliopistoon.

Tartossa syntynyt virolainen August Tammekann opiskeli Granön johdolla maantiedettä Tarton yliopistossa 1919-1923. Tämän jälkeen hän suoritti jatko-opintoja ulkomailla, mm. Helsingin yliopistossa, missä väitteli tohtoriksi. Tarton yliopiston ylimääräiseksi professoriksi hänet nimitettiin vuonna 1930 ja varinaiseksi professoriksi vuonna 1934. Sota-aikana vuonna 1940 hän luopui tästä virasta, otti vuotta myöhemmin Suomen kansalaisuuden, mutta siirtyi Ruotsiin vuonna 1944. Helsingin yliopiston maantieteen vt. professorina hän oli 1950-1953. Vuonna 1953 hänet nimitettiin vakinaisesti tähän virkaan.

Vuonna 1944 tuli kuluneeksi sata vuotta August Tammekannin syntymästä. Kunnioittaakseen hänen elämäntyötään Tarton yliopiston maantieteen laitos järjesti elokuun 31. päivänä 1994 juhlaseminaarin, johon oli kutsuttu myös suomalaisia vieraita.

Päättilaisuus pidettiin yliopiston kirjaston suuressa juhlasalissa. Tarton yliopiston rehtori Peeter Tulviste avasi tilaisuuden. Hänen jälkeensä Helsingin yliopiston vararehtori Paul Fogelberg luonnehti Helsingin yliopiston olemusta ennen ja nyt. Seuraavaksi esiteltiin kummankin yliopiston maantieteen laitosten toimintaa. Heino Mardiste käsitteli esitelmässään maantiedettä Tarton yliopistossa kaudella 1919-1994. Markku Löytönen puolestaan puhui maantieteen asemasta, olemuksesta ja kehityslinjoista Helsingin yliopistossa.

Muissa esitelmissä keskityttiin August Tammekannin tutkimus- ja opetustyön analysointiin. Ott Kurs selvitti Tammekannin merkitystä luonnonmaantieteen opettajana Tartossa. Anto Raukas analysoi puolestaan hänen töitään Viron geomorfologian tutkijana. Tieteellisesti arvokkaimmat tutkimukset Tammekann tekikin juuri luonnonmaantieteen alalla. Hänen väitöskirjansa aiheena oli »Die Oberflächengestaltung des nordostestländischen Küstentafellandes» (1926).

Viron ja Suomen tiedemiesten toimintaa innoitti valtiollisen itsenäistymisen kynnyksellä ja sen alkuaikoina halu tutkia omaa kotimaata. Tähän liittyen Jaan Eilart esitelmöi Tammekannin merkityksestä kotiseutututkijana.

Kalevi Rikkinen esitti puolestaan diagrammin, joka kuvasi Tammekannin julkaisutoiminnan ajallista jakautumista. Siinä erottuvat selvästi toisistaan aktiivinen Tarton aika, ongelmallinen sota-aika sekä professorikausi Helsingissä. Viime vuosinaan Tammekann oli Terran ahkera toimittaja. Hän kirjoitti siihen myös lukuisia kirjallisuusarvosteluja ja uutisia. Tammekannin kontaktit kansainväliseen tiedeyhteisöön olivat laajat.

Seminaarin lopussa hänen lapsensa Eeva-Maija Tammekann ja Paavo Tammekann esittivät henkilökohtaisia muistikuvia isästään. Lämminhenkinen tilaisuus päättyi August Tammekannin muistotammen istuttamiseen maantieteen laitoksen vieressä olevaan Väinämöisen puistoon. Tämän tapahtuman yhteydessä luettiin Olavi Granön tilaisuuteen lähettämä kirje, jossa hän muisteli August Tammekannin ja J. G. Granön kanssakäymistä. Lisäksi kirjeessä on selostus tapauksesta, joka johti siihen, että Alvar Aalto suunnitteli Tammekannien talon Tartossa.

Päivien yhteydessä avattiin yliopiston kirjastossa myös August Tammekannin kirjallista tuotantoa esittelevä näyttely. Heino Mardiste on lisäksi laatinut bibliografian Tammekannin julkaisuista. Se, kuten myös juhlapäivän esitelmät, tullaan painamaan Viron maantieteellisen seuran sarjassa.

Päivien aikana puhuttiin viroa, suomea ja englantia. Osa vieraista osallistui myös kahtena päivänä antoisiin maantieteellisiin retkiin, joita johti Arvo Järvet. Hän vastasi muutenkin juhlaseminaarin onnistuneesta järjestämisestä.

August Tammekannin juhlaseminaarissa Eeva-Maija ja Paavo Tammekann lahjoittivat isänsä piirtämän Viron kartan alkuperäiset käsikirjoitukset Tarton yliopiston maantieteen laitokselle. Kuva laitoksen luentosalista, jossa aikoinaan myös J. G. Granö, August Tammekann ja Edgar Kant luennoivat. Vasemmalta oikealle: Paavo Tammekann, Eeva-Maija Tammekann, Heino Mardiste, Arvo Järvet, Ott Kurs, Paul Fogelberg, Ahti Mäkinen ja Nikolai Preiman. Kuva: K. Rikkinen 31. 8. 1994.